

Οι φιλόδοξοι στόχοι της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας σε νέα ισορροπία

Γιώργος Κορκόβελος
Επιστημονικός συνεργάτης ΕΛΙΑΜΕΠ, Πρ. Στέλεχος Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Εισαγωγή – Περίληψη

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία είναι, αναμφισβήτητα, η κορυφαία πολιτική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) την τελευταία πενταετία με καθαρή στρατηγική και ποσοτικοποιημένους στόχους, ώστε να καταστεί η Ε.Ε. η πρώτη ουδέτερη κλιματικά Ήπειρος μέχρι το 2050. Η επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα είναι πολιτική και νομική δέσμευση για την Ε.Ε. και απαιτεί τεράστιες επενδύσεις.

Ο μετασχηματισμός που επίκειται δεν έχει προηγούμενο. Πρόκειται για ένα πολιτικό τολμηρό εγχείρημα που δρομολογεί μια ριζική αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της Ε.Ε. με μια ολιστική και διατομεακή προσέγγιση και έχει εγκριθεί από τις εθνικές κυβερνήσεις και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μέσα από μια μακρά διαβούλευση μεταξύ θεσμών, κρατών μελών και της κοινωνίας των πολιτών.

Η επίτευξη των φιλόδοξων στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας δοκιμάσθηκε σε μια περίοδο πολλαπλών κρίσεων και γεωπολιτικών αναταράξεων στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή. Όμως, η ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και η επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης με την σταδιακή μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα παραμένει η κυρίαρχη Ευρωπαϊκή στρατηγική. Ωστόσο, οι συσχετισμοί που διαμορφώνονται σε παγκόσμιο επίπεδο απειλούν δραματικά την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανικής παραγωγικής βάσης της Ευρώπης, αναδεικνύοντας σοβαρές αδυναμίες σε επίπεδο ενεργειακού κόστους, ευρωπαϊκής τεχνολογίας και κρίσιμων πρώτων υλών.

Παράλληλα, η ενεργειακή ασφάλεια επιμηκύνει την μεταβατική περίοδο εναλλακτικών καυσίμων, όπως το φυσικό αέριο, ενώ η ανάγκη για κολοσσιαίες επενδύσεις, μιας ισχυρής βιομηχανίας καθαρών τεχνολογιών 'made in EU', και ενός ισχυρού ευρωπαϊκού προϋπολογισμού για τον δίκαιο επιμερισμό τους κόστους της

πράσινης μετάβασης απαιτούν νέες ισορροπίες που αναπόφευκτα θα οδηγήσουν σε μια αναπροσαρμογή και επιβράδυνση της πράσινης μετάβασης.

Σε αυτό το κρίσιμο πλαίσιο, η πράσινη μετάβαση δημιουργεί ένα θετικό 'momentum' για την Ελλάδα αναδεικνύοντας τα συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα με εξαιρετικές επιδόσεις ενός νέου παραγωγικού ενεργειακού μοντέλου βασισμένο στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ). Παράλληλα, η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας ενισχύεται, με την προοπτική να καταστεί ένας σημαντικός ενεργειακός κόμβος στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Ο ρόλος του φυσικού αερίου ως μεταβατικό καύσιμο με μεγαλύτερο βάθος χρόνου στην πράσινη μετάβαση, δημιουργεί ένα νέο πλαίσιο 'συνύπαρξης' με τον στόχο για μηδενικές εκπομπές μέχρι το 2050.

Τέλος, τα κοιτάσματα φυσικού αερίου που ενδεχομένως 'κρύβει' η Ελλάδα, Δυτικά και Νοτιοδυτικά της Κρήτης και στο Ιόνιο, μπορούν να αποτελέσουν μια νέα πηγή τροφοδοσίας όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά και ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με αυτήν την προοπτική, η Ελλάδα ενδέχεται να εισέλθει στον ενεργειακό χάρτη με κοιτάσματα για καύσιμα με ορίζοντα μερικών δεκαετιών και να μετασχηματιστεί σε πηγή τροφοδοσίας φυσικού αερίου όχι μόνο της ελληνικής επικρατείας αλλά και ολόκληρης της Ε.Ε.

Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας

Από το 2019 που προτάθηκε η ΕΠΣ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχουν υιοθετηθεί από τους συν-νομοθέτες (Συμβούλιο και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) δεκάδες νομοθεσίες με δεσμευτικό χρονοδιάγραμμα που αφορούν όλους τους παραγωγικούς τομείς και πολιτικές της ΕΕ που καλύπτουν το κλίμα, το περιβάλλον, την ενέργεια, τις μεταφορές, τη βιομηχανία, τη γεωργία και τη βιώσιμη χρηματοδότηση.

Ναυαρχίδα του νομοθετικού σκέλους αποτελεί το πακέτο των πρωτοβουλιών 'FIT FOR 55' που στοχεύει στην μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030. Οι νομοθεσίες αφορούν, ενδεικτικά,

- ένα φιλόδοξο και πιο αποτελεσματικό Σύστημα Εμπορίας Εκπομπών Άνθρακα της Ε.Ε.,
- την εισαγωγή του Μηχανισμού Συνοριακής προσαρμογής Άνθρακα για να περιοριστεί ο κίνδυνος διαρροής άνθρακα για την Ευρωπαϊκή βιομηχανία, δηλαδή την μεταφορά της παραγωγής σε χώρες που δεν υποχρεούνται να συμμορφωθούν με την ευρωπαϊκή νομοθεσία,
- την ενίσχυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στον πυρήνα της πράσινης μετάβασης με στόχο την συμμετοχή τους με 45% στο ενεργειακό μίγμα έως το 2030,
- την φορολόγηση της εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς της οικονομίας, χωρίς φορολογικές απαλλαγές στην αεροπορία και ναυτιλία, γεωργία,
- τις υποδομές εναλλακτικών καυσίμων και την πρόσβαση σε επαρκές δίκτυο υποδομών για ανεφοδιασμό και επαναφόρτιση,
- στον τερματισμό της πώλησης αυτοκινήτων με συμβατικούς κινητήρες από το 2035,
- την εισαγωγή καθαρών τεχνολογιών στις μεταφορές,
- την μετάβαση στην πράσινη Γεωργία,
- τον "πράσινο" μετασχηματισμό της βιομηχανίας και την καθαρή κυκλική οικονομία,
- την στρατηγική της Ε.Ε. για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030, την κατασκευή μπαταριών, την διαχείριση αποβλήτων, τα ενεργειακά κτίρια, την μείωση της αποψίλωσης των δασών.

Η ενεργειακή μετάβαση στο επίκεντρο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας

Η πράσινη και ενεργειακή μετάβαση είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Η πράσινη μετάβαση στην ενέργεια στηρίζεται σε ένα αλληλοσυμπληρούμενο στρατηγικό 'τρίπολο' με την ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, τις Διασυνδέσεις/Δίκτυα και την Αποθήκευση.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία κατέδειξε την επείγουσα ανάγκη για επιτάχυνση της μετάβασης στην καθαρή ενέργεια, βασισμένη στην ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης και στην ταχεία μείωση της εξάρτησης από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα με το φυσικό αέριο να παίζει ένα καταλυτικό ρόλο γέφυρα/δικλείδα στην ενεργειακή ασφάλεια.

Σε αυτό το πλαίσιο, η πράσινη ενεργειακή μετάβαση συνοδεύεται από ένα υψηλό ενεργειακό κόστος, το οποίο αναδεικνύεται σε ένα μεγάλο ανταγωνιστικό μειονέκτημα της Ε.Ε. στο επίπεδο των νέων παγκόσμιων συσχετισμών.

Οι νέες γεωπολιτικές ισορροπίες στην Πράσινη Μετάβαση

Η υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας επηρεάζεται

δραματικά από την σημερινή γεωπολιτική και οικονομική πραγματικότητα. Η Ε.Ε. βρίσκεται σε παγκόσμια πρωτοπορία πράσινης μετάβασης και αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής πόσο μάλλον όταν η Ε.Ε. εκπέμπει λιγότερο από το 8% των ρύπων (η Ελλάδα το 0,2%). Αυτό όμως δεν αρκεί, στον βαθμό που οι υπόλοιποι παγκόσμιοι ρυπαντές δεν δείχνουν να ακολουθούν την ίδια στρατηγική επιλογή.

Γεωπολιτικά, η Ευρώπη δείχνει να έχει μείνει πίσω. Όλες οι αναλύσεις συνηγορούν ότι σε παγκόσμιο επίπεδο κυριαρχεί ένα έλλειμα ανταγωνιστικότητας της Ε.Ε. κυρίως απέναντι στις ΗΠΑ και στην ΚΙΝΑ σε θέματα οικονομίας, επενδύσεων, καθαρών τεχνολογιών, ενεργειακού κόστους και κρίσιμων πρώτων υλών τα οποία παίρνουν τα χαρακτηριστικά μια απειλής. Η Βιομηχανία είναι στο προσκήνιο της πράσινης ενεργειακής μετάβασης και η μάχη σε παγκόσμιο επίπεδο είναι εξουθενωτική για το ποιος θα παράγει και θα ελέγχει τα βασικά συστατικά της μετάβασης.

Ο βαρύνοντας ρόλος της Κίνας στην πράσινη μετάβαση

Η Κίνα έχει ηγεμονική θέση στα φωτοβολταϊκά, αναδυόμενη θέση στα αιολικά πάρκα, διατηρεί το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στα ηλεκτρικά αυτοκίνητα και το πιο σημαντικό έχει το μονοπώλιο στα σπάνια μέταλλα που είναι απαραίτητα συστατικά για την πράσινη τεχνολογία.

Ειδικότερα, η «πράσινη» τεχνολογία βασίζεται σχεδόν εξολοκλήρου στην χρήση των σπανίων γαιών (17 σπάνια μέταλλα), όπως στις μπαταρίες και άλλα μέρη των υβριδικών ηλεκτροκίνητων αυτοκινήτων, αλλά και στις ΑΠΕ, όπως στα φωτοβολταϊκά συστήματα, και στους κινητήρες των ανεμογεννητριών. Οι σπάνιες γαίες σύντομα θα είναι πιο σημαντικές πρώτες ύλες από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Κατά συνέπεια, για να πιάσουμε τους στόχους της ηλιακής ενέργειας στο ενεργειακό μίγμα χρειαζόμαστε απαραίτητα φτηνές εισαγωγές από την Κίνα. Έτσι, η Κίνα διατηρεί το μονοπώλιο για φτηνές εισαγωγές προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας παράγοντας το 97% των σπανίων γαιών που διατίθενται στην παγκόσμια αγορά.

Η απεξάρτηση ή τουλάχιστον η μείωση της απεξάρτησης από την Κίνα στην παραγωγή και επεξεργασία κρίσιμων μετάλλων για την πράσινη μετάβαση έχει μεγάλο βάθος χρόνου. Όμως, η χρηματοδότηση και το κόστος των εξορύξεων στην Ευρώπη είναι 'αποθαρρυντικό' στο βαθμό που η βιομηχανία ηλιακής ενέργειας στην Κίνα επιδοτείται στρατηγικά με εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια εδώ και χρόνια.

Οι ευρωπαϊκές αυτοκινητοβιομηχανίες δέχονται προκλήσεις από την εισροή φθηνότερων ηλεκτρικών οχημάτων από κινεζικούς ανταγωνιστές με αποτέλεσμα τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα κινεζικής κατασκευής να καταλαμβάνουν το 2023 το ένα τέταρτο της ευρωπαϊκής αγοράς.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, παρόλο ότι η Ευρώπη δεν επιθυμεί να αντιστραφεί η απελευθέρωση το παγκοσμίου εμπορίου αποφάσισε να εφαρμόσει από τα μέσα του 2024 πρόσθετους δασμούς έως και 25%

στα εισαγόμενα κινεζικά ηλεκτρικά οχήματα. Στην ίδια προοπτική, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ανοίξει ένα μπαράζ εμπορικών ελέγχων κατά του Πεκίνου για λόγους αντινταμπινγκ και αθέμιτων επιδοτήσεων, ιδίως στον τομέα της καθαρής τεχνολογίας.

Γίνεται έτσι σαφές ότι, τα μέτρα αυτά τα οποία αποσκοπούν στην προστασία της αυτοκινητοβιομηχανίας, παράλληλα, αποδομούν μια φιλόδοξη «πράσινη» ατζέντα που έχει ως στόχο την απομάκρυνση, με ταχείς ρυθμούς, των εκπομπών CO₂ από τις μεταφορές.

Το ψηλό ενεργειακό κόστος μειώνει δραματικά την ανταγωνιστικότητα της Ε.Ε.

Η μεγάλη αύξηση του ενεργειακού κόστους συνιστά τροχοπέδη για τις επιχειρήσεις και απειλεί την βιομηχανική ανταγωνιστικότητα της Ε.Ε.

Η Ευρώπη έχει χάσει την πρόσβαση στο φθηνό ρωσικό φυσικό αέριο και αναγκάζεται να εισάγει LNG (υγροποιημένο φυσικό αέριο), πολύ πιο ακριβό, από τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Κατάρ. Σήμερα η τιμή του φυσικού αερίου στην Ευρώπη είναι μέχρι και 10 φορές υψηλότερη από αυτήν που απολαμβάνει η Αμερική. Με ένα ανταγωνιστικό μειονέκτημα στον ενεργειακό τομέα αυτού του μεγέθους, η υπεράσπιση της βιομηχανικής βάσης της Ε.Ε. καθίσταται πολύπλοκη και προβληματική.

Τα αποτελέσματα σε επίπεδο παγκόσμιας επίδοσης είναι δραματικά. Ενδεικτικά, τα τελευταία 15 χρόνια η οικονομία της Ευρωζώνης αναπτύχθηκε περίπου 6% σε σύγκριση 82% για τις ΗΠΑ. Η αδυναμία αυτή στην παραγωγική βάση ενισχύεται από τον κίνδυνο μεταφοράς επενδύσεων, νέων ή και υφιστάμενων, στις ΗΠΑ λόγω των πρόσφατων ισχυρών κινήτρων της νέας αμερικάνικης νομοθεσίας με πάνω από 500 δισ. \$.

Πράσινη μετάβαση, με όρους επιτάχυνσης, αλλά χωρίς ισχυρό ευρωπαϊκό προϋπολογισμό και σημαντικές επενδύσεις δεν μπορεί να προχωρήσει

Η Πράσινη Συμφωνία συνεπάγεται ένα πράσινο επενδυτικό κύμα. Τα κίνητρα και οι επιδοτήσεις καθώς και η ανάγκη για μια δίκαιη πράσινη μετάβαση απαιτούν επαρκή χρηματοδότηση. Ο ριζικός μετασχηματισμός του ευρωπαϊκού παραγωγικού μοντέλου θα λειτουργήσει μόνο αν είναι προς όφελος όλων, των επιχειρήσεων, των πολιτών, της περιφέρειας.

Είναι σημαντικό, ότι το ένα τρίτο του μακροπρόθεσμου προϋπολογισμού της Ε.Ε. και του ταμείου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (συνολικά 1,8 τρισ. ευρώ) θα χρηματοδοτήσει την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. Όταν όμως συγκρίνουμε μέγεθος όπως τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό που αντιπροσωπεύει το 1,1% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ με τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό των ΗΠΑ που αντιπροσωπεύει το 17%, συνειδητοποιούμε ότι η Ε.Ε. βρίσκεται πολύ μακριά από ένα δυναμικό χρηματοδοτικό εργαλείο που θα συνοδεύσει την πράσινη μετάβαση.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι θα χρειαστούν επιπλέον 620 δισ. ευρώ ετησίως για την χρηματοδότηση των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων, ενώ για την ψηφιακή μετάβαση θα απαιτηθούν 125 δισ. ευρώ.

Το φυσικό αέριο στο επίκεντρο της πράσινης ενεργειακής μετάβασης. Καταλυτικός ρόλος γέφυρα/δικλείδα ασφαλείας

Το φυσικό αέριο παίζει ένα καθοριστικό ρόλο-γέφυρα στον δρόμο προς την πράσινη ενεργειακή μετάβαση. Αν και δεν είναι 'πράσινο', η ένταξή του, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, στον κατάλογο των περιβαλλοντικά βιώσιμων οικονομικών δραστηριοτήτων που καλύπτονται από τη λεγόμενη 'ταξινόμηση της Ε.Ε.', επεκτείνει την μεταβατική του χρήση.

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η επακόλουθη ενεργειακή κρίση και η άνοδος των τιμών ρεκόρ άλλαξαν τις μακροχρόνιες προοπτικές για το φυσικό αέριο, με το υγροποιημένο φυσικό αέριο να διαδραματίζει ακόμη μεγαλύτερο ρόλο στο ενεργειακό σύστημα.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι στον δρόμο προς την μείωση των εκπομπών αερίων τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να αποφασίζουν το ενεργειακό τους μείγμα. Καθώς η Ε.Ε. κινείται προς τους στόχους της για το 2050, ένα μείγμα αερίων χαμηλών ή και μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, όπως το υδρογόνο (μπλε και πράσινο), αναμένεται να αντικαταστήσουν το φυσικό αέριο (το 'πράσινο' υδρογόνο παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ενώ το 'μπλε' από φυσικό αέριο και χρησιμοποιεί την αποθήκευση άνθρακα (Carbon Capture and Storage)).

Σε αυτό το πλαίσιο, το καθαρό πράσινο υδρογόνο αναμένεται να γίνει μια κρίσιμη μελλοντική πηγή ενέργειας, ειδικά για τη βιομηχανία, έναντι του άνθρακα και του φυσικού αερίου και σε αυτό το πλαίσιο οι νέες υποδομές LNG θα πρέπει να είναι "έτοιμες για καθαρό υδρογόνο".

Ισχυρή βιομηχανία 'made in EU' προϋπόθεση για την πράσινη μετάβαση

Ο νέος στρατηγικός προσανατολισμός προς ένα παραγωγικό μοντέλο με τα χαρακτηριστικά μιας 'πράσινης ενεργειακής επανάστασης' το οποίο έχει δρομολογηθεί πολιτικά και νομικά, με εντυπωσιακά γρήγορους ρυθμούς, δεν μπορεί να είναι βιώσιμο όταν στηρίζεται στις 'φτηνές εισαγωγές' από την Κίνα και το πανάκριβο φυσικό αέριο από τις ΗΠΑ. Η πράσινη μετάβαση οφείλει να στηριχθεί σε μια δυναμική Ευρωπαϊκή βιομηχανία νέων τεχνολογιών με ισχυρά ανταγωνιστικά βιομηχανικά χαρακτηριστικά 'made in EU'.

Στην ουσία, η Ε.Ε. είναι, επί του παρόντος, καθарός εισαγωγέας πολλών τεχνολογιών και κατασκευαστικών στοιχείων μηδενικών καθαρών εκπομπών από τους παγκόσμιους ανταγωνιστές της. Ωστόσο, σε βάθος χρόνου, διαθέτει τις δυνατότητες και τα στοιχεία που απαιτούνται για να αποκτήσει ηγετική βιομηχανική θέση στην αγορά αυτή.

Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες του βιομηχανικού σχεδίου της

Πράσινης Συμφωνίας, μαζί με την πρόσφατη ευρωπαϊκή νομοθεσία για τις κρίσιμες πρώτες ύλες και τη μεταρρύθμιση του σχεδιασμού της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, στοχεύουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας των μηδενικών καθαρών εκπομπών. Στόχος είναι να καλυφθεί, συνολικά, ένα ποσοστό 40% των ετήσιων αναγκών σε στρατηγικές τεχνολογίες μηδενικών καθαρών εκπομπών από παραγωγή στην Ε.Ε., το αργότερο έως το 2030.

Το θετικό 'momentum' στην Ελληνική Πράσινη Μετάβαση

Η πράσινη μετάβαση δημιουργεί μια τεράστια ευκαιρία για την Ελλάδα στο βαθμό που ακολουθεί ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο που στηρίζεται στα συγκριτικά της ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σχετικά με την παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ.

Η Ελλάδα δείχνει να σημειώνει σημαντικές επιδόσεις και να υπερκαλύπτει τους φιλόδοξους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Σήμερα, κατέχει μια ηγετική θέση παγκοσμίως με την μισή ενέργεια να προέρχεται από τεχνολογίες με μηδενικές εκπομπές με την προοπτική να επεκτείνει τις επενδύσεις στην ανάπτυξη των πλωτών υπεράκτιων αιολικών πάρκων όπου διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Βρίσκεται στην 5η θέση παγκοσμίως στην κατακεφαλή εγκατεστημένη ηλιακή ισχύ, 7η στην ηλεκτροπαραγωγή από ήλιο και άνεμο, ενώ το 2023 60% της ενέργειας προήλθε από ήλιο, άνεμο και νερό.

Παράλληλα, οι πιέσεις εντείνονται για την δημιουργία υποδομών σε δίκτυα και αποθήκευση και το πιο σημαντικό για την ενίσχυση της αλυσίδας παραγωγής σε επίπεδο ελληνικών επιχειρήσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, ενδεικτικά, η υλοποίηση του έργου της Ηλεκτρικής Διασύνδεσης Αιγύπτου - Ελλάδος, θα παρέχει φθηνή πράσινη ηλεκτρική ενέργεια στις Ελληνικές Βιομηχανίες.

Καταλύτης της πράσινης και ενεργειακής μετάβασης στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια είναι το Ταμείο Ανάκαμψης, με στόχο την υλοποίηση έργων όπως η ενίσχυση των ΑΠΕ, η αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας, η ενεργειακή ασφάλεια της χώρας, η προώθηση των ηλεκτροκίνητων μεταφορών και η αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας.

Τα διαθέσιμα ευρωπαϊκά και εθνικά κονδύλια είναι πρωτοφανή για την Ελλάδα. Με την προοπτική μιας αποτελεσματικής απορρόφησης των πόρων του ΕΣΠΑ και του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, η συνολική χρηματοδότηση των επενδύσεων, μαζί με την δημόσια και ιδιωτική συμμετοχή, θα ξεπεράσει τα 100 δις ευρώ μέχρι το 2030.

Η Ελλάδα τόπος κομβικής σημασίας για την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης

Η προοπτική είναι η Ελλάδα να εξελιχθεί από διακομετακομιστή σε εξαγωγέα με αποτέλεσμα να αλλάξει την ενεργειακή γεωγραφία της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Σε αυτήν την προοπτική, ο ρόλος-γέφυρα που παίζει το φυσικό αέριο στον δρόμο προς την ενεργειακή μετάβαση, αναδεικνύεται σε ένα πρόσθετο δυναμικό γεωπολιτικό ανταγωνιστικό

πλεονέκτημα για την Ελλάδα. Η αναβάθμιση των ελληνικών λιμανιών ως ενεργειακός κόμβος στην Ανατολική Μεσόγειο έχει καθοριστική σημασία με προεξέχοντα ρόλο τους τερματικούς πλωτούς σταθμούς αποθήκευσης υδροποιημένου φυσικού αερίου και αεριοποίησης στην Αλεξανδρούπολη.

Η Αν. Μακεδονία και Θράκη, εδραιώνεται έτσι ως πύλη και κόμβος διοχέτευσης υδροποιημένου φυσικού αερίου, προς τα βόρεια, για τις ανάγκες των Δυτικών Βαλκανίων αλλά και της Κεντρικής Ευρώπης με την παράκαμψη του Βοσπόρου και της Μαύρης Θάλασσας. Επιπλέον, η ένταξη των λιμανιών της περιοχής στα Διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών και ενέργειας καθώς και οι βιομηχανικές επενδύσεις στην αποθήκευση για την παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας δημιουργούν μια νέα δυναμική.

Παράλληλα, έχει προστεθεί μια νέα φιλόδοξη διάσταση που αφορά την πιθανότητα ύπαρξης σημαντικών κοιτασμάτων φυσικού αερίου στη θαλάσσια περιοχή νοτιοδυτικά της Κρήτης και στο Ιόνιο. Σε περίπτωση που οι προσδοκίες για τον εντοπισμό και εκμετάλλευση κοιτασμάτων φυσικού αερίου επιβεβαιωθούν, η Ελλάδα ενδέχεται να εισέλθει στον ενεργειακό χάρτη με κοιτάσματα για καύσιμα με ορίζοντα μερικών δεκαετιών και να μετασχηματιστεί σε πηγή τροφοδοσίας φυσικού αερίου όχι μόνο της ελληνικής επικρατείας αλλά και ολόκληρης της Ε.Ε. Θα μιλάμε τότε πλέον για μια εντυπωσιακή γεωπολιτική αναβάθμιση της Ελλάδας. Όχι απλώς ως τόπο διέλευσης αγωγών ή φιλοξενίας τερματικών σταθμών υδροποίησης φυσικού αερίου, αλλά ως χώρα παραγωγό με εξαγωγές προς την υπόλοιπη Ευρώπη, είτε με σταθμούς υδροποίησης φυσικού αερίου που θα μεταφέρεται με τα ειδικής κατασκευής πλοία για το LNG, είτε με αγωγούς που θα κινούνται προς την Ιταλία και την κεντρική Ευρώπη.

Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο το παράδειγμα της Νορβηγίας στην πράσινη μετάβαση. Ενώ η Νορβηγία υποστηρίζει τις συμφωνίες του Παρισιού για το κλίμα και τον παγκόσμιο στόχο της μετάβασης από τα ορυκτά καύσιμα, συνεχίζει να είναι παράλληλα παραγωγός και εξαγωγέας σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο για τις επόμενες δεκαετίες, συμβάλλοντας σημαντικά στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης, καθώς παρέχει περίπου το 25% της ποσότητας φυσικού αερίου που καταναλώνουν οι χώρες της Ε.Ε.

Παράλληλα όμως, κατατάσσεται στην κορυφή του πρώτου Δείκτη Ετοιμότητας Μηδενικού Ισοζυγίου Άνθρακα (Net Zero Readiness Index – NZRI), σύμφωνα με έκθεση της KPMG και κρίθηκε ως η «πιο προετοιμασμένη» και «έτοιμη» να πετύχει τον στόχο για Μηδενικό Ισοζύγιο άνθρακα, έως το 2050. Η Νορβηγία εγκαινίασε πρόσφατα το μεγαλύτερο πλωτό αιολικό πάρκο στον κόσμο στη Βόρεια Θάλασσα, μια αναδυόμενη τεχνολογία που θεωρείται πολλά υποσχόμενη για τη μετάβαση από τα ορυκτά καύσιμα στην πράσινη ενέργεια, ενώ επιδιώκει να γίνει η πρώτη χώρα που θα τερματίσει την πώληση αυτοκινήτων με κινητήρες βενζίνης και ντίζελ έως το 2025.

Επιβράδυνση στην πράσινη μετάβαση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Η ανταγωνιστικότητα του αγροτικού τομέα επιδεινώθηκε με την τεράστια αύξηση του ενεργειακού κόστους, ενώ οι αθρόες εισαγωγές από τρίτες χώρες με χαμηλό κόστος και τρόπο παραγωγής λιγότερο οικολογικό, δημιούργησαν ένα αθέμιτο ανταγωνισμό με οικονομικές συνέπειες για τους μικρούς και μεσαίους παράγωγους.

Οι φιλόδοξοι στόχοι για την πράσινη μετάβαση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής υποχωρήσαν δραματικά υπό την πίεση των θεσμικών/πολιτικών αδιεξόδων και των κινητοποιήσεων του αγροτικού κόσμου στις αρχές του 2024.

Οι αγρότες εξαιρούνται πλέον από σημαντικές νέες υποχρεώσεις για την πράσινη μετάβαση της ΚΑΠ, ωφελούνται από την μείωση των εντατικών ελέγχων και την επαναφορά του καθεστώτος των γεωργικών επιδοτήσεων και περισσότερων κινήτρων για πιο πράσινες με το περιβάλλον πρακτικές.

Ειδικότερα, αυτή η προσαρμογή οδηγεί, αναπόφευκτα, στην επιβράδυνση ή και αποδόμηση σημαντικών μέτρων που συμφωνηθήκαν το 2021, αναφορικά με την μείωση κατά το ήμισυ έως το 2030 της χρήσης φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, την επιβολή αγρανάπαυσης για το 20% των εκτάσεων, τον προσανατολισμό προς την βιολογική γεωργία με 25% των εκτάσεων μέχρι το 2030, την δημιουργία προστατευμένων ζωνών Natura τουλάχιστον για το 30% της χερσαίας και θαλάσσιας περιοχής, κλπ.

Το ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα μετά τις Ευρωπαϊκές εκλογές 2024

Οι ευρωπαϊκές εκλογές είναι ένα νέο ξεκίνημα σε θεσμικό επίπεδο για την Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση που θα διαμορφωθεί για την επόμενη πενταετία. Το αποτέλεσμα των εκλογών ενδέχεται να επηρεάσει τις πολιτικές κατευθύνσεις και το νομοθετικό έργο της Ευρώπης και να οδηγήσει στην επιβράδυνση ή και στην ανατροπή των συμφωνηθέντων για την πράσινη μετάβαση. Ο επόμενος πενταετής κύκλος της Ε.Ε. αναμένεται να μετατοπιστεί από τα περιβαλλοντικά ζητήματα προς τις οικονομικές ανησυχίες και την ανταγωνιστικότητα. Η πενταετία μέχρι το 2030 είναι κρίσιμη και απαιτεί κοινές πολιτικές μιας πιο ενοποιημένης και αποφασισμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι ακραίες αντι-ευρωπαϊκές πολιτικές ομάδες καταλαμβάνουν πλέον το ένα τέταρτο των εδρών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ενδεικτικά, η πολιτική ομάδα των ευρωπαϊών συντηρητικών (ECR) θεωρεί ότι η 'Πράσινη Συμφωνία δεν δίνει μέλλον στην Ευρώπη', ενώ η ακροδεξιά ομάδα «Ταυτότητα και Δημοκρατία» έκανε ένα βήμα παραπέρα τονίζοντας ότι 'έχουμε χρηματοδοτήσει την παρακμή της Ευρώπης'. Παρόλο αυτά η κεντροδεξιά μαζί με τους σοσιαλιστές, τους πράσινους και τους φιλελευθέρους διατηρούν την απόλυτη πλειοψηφία στο κοινοβούλιο με την οποία λαμβάνονται οι αποφάσεις.

Με αυτό το σκηνικό, και κάτω από την πίεση της αύξησης του ενεργειακού κόστους και κοινωνικών κινητοποιήσεων, ισχυρά κράτη μέλη όπως η Γαλλία εκφράζουν την ανάγκη για μια 'νομοθετική παύση', ενώ η Γερμανία, η «πράσινη βασίλισσα» της Ευρώπης, συνεχίζει να παράγει το 50% της ηλεκτρικής της ενέργειας από ορυκτά καύσιμα, με τον άνθρακα να έχει τη μερίδα του λέοντος. Το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα θέλει να ξανασκεφτεί τις προθεσμίες για το τέλος του κινητήρα εσωτερικής καύσης στα αυτοκίνητα για μετά το 2035. Παράλληλα, η συζήτηση γύρω από τον Κανονισμό για την Αποκατάσταση της Φύσης με δεσμευτικούς στόχους για την αποκατάσταση των οικοσυστημάτων, έφερε στην επιφάνεια διαφωνίες, οριακές συμμαχίες, αλλά και αποκλίσεις των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε. Δείγματα γραφής για αναγκαίες προσαρμογές έχουν εκδηλωθεί και από την Ελλάδα σχετικά με τον υπό διαπραγμάτευση νέο κλιματικό στόχο της Ε.Ε. όπου η Ελλάδα έχει εκφράσει αντιρρήσεις στην πρόταση της Επιτροπής για μείωση των εκπομπών κατά τουλάχιστον 90% έως το 2040.

Η πράσινη μετάβαση με 'μηδενικές εκπομπές' είναι ένας μονόδρομος γεμάτος δυσκολίες, απειλές, αναπροσαρμογές. Η οικοδόμηση ενός πιο ασφαλούς, βιώσιμου και δίκαιου ενεργειακού συστήματος αντιμετωπίζει προκλήσεις, δημιουργεί ευκαιρίες και νέες ισορροπίες. Η επόμενη πενταετία σε επίπεδο ευρωπαϊκής διακυβέρνησης και νέων πολιτικών κατευθύνσεων και αποφάσεων αλλά και εθνικών επιλογών και επιδόσεων, θα είναι καθοριστική για το μέλλον της Ευρώπης. Ο διαμερισμός του κόστους από την πράσινη και ενεργειακή μετάβαση είναι κομβικό ζήτημα. Ο κίνδυνος που ελλοχεύει είναι οι χαμένοι αυτής της μετάβασης να είναι οι πιο αδύναμοι στην οικονομία, στην κοινωνία, στον κόσμο.